

BRICS 2014

Brasil

פוטנציאל השפעה משמעותי בזירה הגיאופוליטית. מנהיגי מדינות ה-BRICS בנינוס בברזיל < צילום: רויטרס

אלון לוי ויובל בוסתן

עוד לבנה בחומה

כאקט מחאה על הטייה מערבית מצד הבנק העולמי וקרן המטבע, מקימות מדינות ה-BRICS מוסדות פיננסיים אלטרנטיביים בהשקעה של 200 מיליארד דולר. כך מטוות המעצמות המתפתחות מפה גיאופוליטית חדשה שתחזק את מעמדן ועשויה אף לשנות את מאזן הכוחות בין ארה"ב לאירופה

התפתחות כזו – ועוד כאלטרנטיבה למוסדות כלכליים שנשלטים על ידי ארה"ב והאיחוד האירופי באופן מובהק – ממצבת את ה-BRICS מהצד השני של המתרס. שנית, כפי שקורה לא פעם, לא מופרך להניח כי עצם שיתוף הפעולה והזרמת סכומים כאלו "יפיחו חיים" בפורום ה-BRICS וכי התיאום בין החברות בו יגבר משמעותית בהיבטים כלכליים ואחרים.

לכך יש להוסיף את זניחת הרולד האמריקאי כמטבע המוביל לסחר בינלאומי – יוזמה שסין ורוסיה מנסות לקדם זה זמן רב, ושצברה תאוצה השנה. מספר עסקאות שנחתמו השנה הזו בלבד בין המדינות ישולמו ברובלים וביואנים, בהיקף של כמעט מיליארד דולר. סין גם משלמת ביואנים עבור הנפט שהיא רוכשת מברזיל ומאיראן, ואילו איראן משלמת עם אותם יואנים לרוסיה כשהיא רוכשת ממנה סחורה. בגופר, ענקית הגז הרוסית, משתעשעים לאחרונה בקול עם הרעיון לגבות את המחיר לגז הנמכר לאירופה ביורו במקום בדולרים – מהלך שיוסיף לפגיעה במעמדו של הדולר בטווח הארוך.

בעת החתימה על ההסכם, טען ולדימיר פוטין כי המסגרת החדשה תהיה אחת ממסגרות הפיתוח המולטילטרליות המשפיעות בעולם. הנשיא הרוסי הודרו וסימן את היעד הבא: מסגרת משותפת לחברות ה-BRICS בתחום האנרגיה, לתיאום מדיניות והבטחת עתודות. במילים אחרות: להשתמש בכוחן המשותף של המדינות להשפעה על מחירי השוק העולמי, כמשקל נגד לארגון מייצאות הנפט OPEC.

בין אם יצליח הפעם מהלך רוסי ליצור מסגרת אלטרנטיבית, ובין אם לאו, סביר להניח כי ההשקעה הכלכלית הקיימת של חברות ה-BRICS משמעותית מספיק כדי להבטיח שדרוג ברמת שיתופי הפעולה בין חברות הארגון, על מנת לשמור על השקעותיהן. **1**

טווח במטבע חוץ למדינות שיוזקקו לכך, כאלטרנטיבה לקרן המטבע הבינלאומית. בקרן מתוכננת השקעה של 100 מיליארד דולר – סין תתרום 41 מיליארד, רוסיה, הודו וברזיל – 18 מיליארד כל אחת, ודרום אפריקה – 5 מיליארד דולר. על אף ההבדלים בגובה ההשקעות, הודו התעקשה כי אף חברה בבנק לא תוכל להגדיל מעבר לכך את השקעתה (ומכאן את השפעתה) ללא הסכמה מוקדמת של כל שאר החברות. צעד זה נועד למנוע מצב שבו סין תחזק מעמדה על פני המדינות השותפות, והדומיננטיות האמריקאית במוסדות הקיימים תוחלף בדומיננטיות סינית באלו החדשים.

מכל החברות ב-BRICS, מדובר בצעד דרמטי במיוחד עבור הודו, שהשקיעה משאבים רבים בשנים האחרונות בהידוק היחסים עם המערב, על חשבון יחסיה עם רוסיה. נירודלהי עברה מהפך שלטוני מוקדם יותר השנה עם בחירתו של נארנדרה מודי לראשות הממשלה. מודי התבטא לא פעם נגד סין, אך מרגע שנבחר, החל לטעון בשם המולטילטרליות ופועל לצרף את הודו לארגון לשיתוף פעולה של שנגחאי (SCO), אותו מובילות סין ורוסיה. שיתוף פעולה כלכלי עם סין ורוסיה הוא צעד בעל פוטנציאל רווח גבוה עבור הודו – בהיבט של יצירת בסיס משותף לעבודה עמו, בהיבט המוניטין (מניעה של חיזוק תדמיתן של רוסיה וסין על חשבון הודו, כמסייעות הבלעדיות למדינות המתפתחות העניות), וכמסר חשוב למערב – הודו שומרת על כל האופציות שלה פתוחות.

מטבע עובר לסוחר

מה המשמעות המעשית של הקמת המוסדות החדשים? ראשית, מדובר בצעד המשמעותי ביותר להידוק היחסים בין חברות ה-BRICS, פורום שעד לא מכבר היה בעיקר סמלי.

בהשקעה של 20 מיליארד דולר. ביולי השנה הוביל פורום ה-BRICS מהלך דומה, רק בסדר גודל דרמטי יותר. בעת כינוס המנהיגים בברזיל, הכריזו מנהיגי חמש המדינות על הקמת בנק פיתוח חדש (New Development Bank – NDB), שנועד לשמש אלטרנטיבה לבנק העולמי, שמנוהל תחת השפעה אמריקאית בולטת. בניגוד אליו, בבנק החדש לכל חברה יהיה קול אחד בלבד – ללא קשר לכמות הכסף שתשקיע בו – ולאף חברה לא תהיה זכות וטו. הבנק יוקם

מה המשמעות המעשית של הקמת המוסדות החדשים? ראשית, מדובר בצעד מהותי להידוק היחסים בין חברות ה-BRICS, פורום שהיה עד לא מכבר בעיקר סמלי. התפתחות כזו, ועוד כאלטרנטיבה למוסדות כלכליים שנשלטים על ידי ארה"ב והאיחוד האירופי, ממצבת את ברזיל, רוסיה, הודו, סין ודרום אפריקה מהצד השני של המתרס

עם הון התחלתי של 50 מיליארד דולר (כל אחת מחברות ה-BRICS תשקיע 10 מיליארד) ובהמשך צפוי סכום זה להכפיל את עצמו. מטה הבנק ייקבע בשנגחאי ונשיאו הראשון יהיה הודי. נוסף על כך, הוחלט על הקמת קרן חירום לסיוע קצר-

ם בתחילת העשור הקודם היו ראשי התיבות BRIC (המתייחסים למדינות ברזיל, רוסיה, הודו וסין) כינוי קוריוזי שטבע אנליסט של גולדמן זאקס, הרי שב-2009 כבר היתה זו מסגרת לתיאום באמצעות כינוסים שנתיים במעמד הדרג המדיני הבכיר ביותר במדינות אלה, ואילו כיום מדובר בפורום מסקרן ובעל פוטנציאל השפעה משמעותי בזירה הגיאופוליטית. בשנים הראשונות היה נדמה כי כינוסי ה-BRICS מהווים בעיקר הזדמנות להחלפת הצהרות מנומסות וטעיונות קוקטיילים, אולם בהדרגה, משנה לשנה, הלכו והחריפו ההצהרות האנטי-אמריקאיות שנשמעו בהם. במקביל, ואולי כפועל יוצא מכך, העמיק השיח של המדינות החברות בפורום על דרכים לשיתוף הפעולה הכלכלי ביניהן. אחת הנקודות המקוריות שהיוו "דבק" מחבר בין המדינות היתה תחושת התסכול מהמוסדות הפיננסיים המובילים בעולם – בראשם הבנק העולמי וקרן המטבע הבינלאומית. מוסדות אלו, המתנהלים כמוסדות מערביים, מתנים לא פעם קבלתו של סיוע ברפורמות ליברליות, מדיניות שאינה מקובלת על חברות ה-BRICS (S: מייצגת את דרום אפריקה שנוספה לברית ב-2011). אך כוחן של ה-BRICS לבצע שינוי מבפנים מוגבל: משקל ההצבעה של ארה"ב על החלטות הבנק העולמי, למשל, גדול ממשקלן המשותף של חמש המדינות גם יחד, על אף שהן מהוות כ-40% מהאוכלוסייה העולמית.

כל האופציות פתוחות

ב-2009 עשתה ברזיל צעד ממש בכיוון, כשהקימה ביחד עם כמה משכנותיה באמריקה הלטינית את "בנק הדרום", מסגרת אזורית אלטרנטיבית למתן סיוע הודי, שהוקמה

אלון לוי ויובל בוסתן הם העורכים הראשיים של סיקור ממוקד, ירחון מקוון לחקר מגמות ביחסים בינלאומיים